

Oponentský posudek na dizertační práci Mgr. Elišky Burian Lexové Pornography consumption and partner sexual activity

Autorka si jako téma dizertačního projektu vybrala konzumaci pornografie a předkládá k obhajobě kvantitativní empirickou studii dotazníkového charakteru. Navazuje tak na diplomovou práci, která byla na podobné téma a měla pravděpodobně i z hlediska designu podobný charakter. Práci se mi však dopodařilo dohledat, takže nejsem schopna posoudit, jak dalece je zde předpokládaná studie posunem oproti předchozí práci.

Rozsahem a šíří záběru nicméně předkládaná studie odpovídá nárokům na dizertační projekt. Klade si za cíl zmapovat vliv souboru faktorů, jako například sexuální touhy, spokojenosti, komunikace, intimity či experimentování, na způsob konzumace pornografie. Za tímto účelem analyzuje rozsáhlý vzorek zhruba 1750 participantů a 100 párů, kteří vyplnili online dotazník. Autorka pak empirickou část doplňuje rešerší literatury, která se věnuje studovaným psychologickým konstruktům a vztahům mezi nimi, a diskuzí zjištěných poznatků.

Na předkládané práci bych chtěla ocenit především množství nastudované literatury a hloubku literární rešerše, která pokrývá velmi dobře témata relevantní pro empirickou studii. Rešerše je psána anglicky, kultivovaným jazykem. Navzdory tomu, že se sem tam objevují stylistické neobratnosti, z většiny je text teoretického úvodu vypracován pečlivě, jasně a strukturovaně. Rešerše je pravděpodobně sama o sobě kvalitní dost na to, aby mohla být dále po drobných úpravách zveřejněna. Slouží také jako dobrá opora pro formulaci hlavních hypotéz práce.

Empirická část je úctyhodná především z hlediska množství získaných dat. Přináší dále řadu zajímavých výsledků. Mám však výhrady k některým aspektům designu a zpracování dat, které mě vedou k názoru, že data by mohla být vytěžena ještě podstatně lépe. Formálně v metodologické a výsledkové práci nacházím všechny požadované náležitosti, základní plán hodnotím jako výborný a prezentace výsledků mi umožnila základní orientaci v zjištěných práce.

V diskuzi se autorka snaží nejprve porovnat své výsledky s předchozími poznatky literatury a s vytyčenými hypotézami, následně vyslovuje jakýsi závěr ve smyslu společenského významu zjištěných poznatků. I zde mám dílčí výhrady.

Kritické momenty práce se pokusím uvést v pořadí jejich rozsahu či závažnosti vzhledem k celkovému vyznění práce. Za nejspornější moment považuji způsob položení výzkumné otázky a s tím související způsob statistického zpracování. Domnívám se, že problém, který je v teoretické části uveden jako komplexní soukolí mnoha vzájemně souvisejících faktorů, mohl být ku prospěchu věci takto uchopen i empiricky. Namísto (nebo nad rámec) dílčích hypotéz o vztahu dvojic proměnných bych ocenila například prezentaci diagramu, který by souhrnně vykresloval předpokládané vztahy mezi vysvětlovanou proměnnou, prediktory, i moderátory. Ale především se domnívám, že by práci prospěla volba statistického modelu, kde by mohly tyto prediktory i moderátory vstupovat současně. Nejsem odborník na statistiku, ale zvažila bych Structural equation modelling, nebo alespoň nějakou formu lineárních modelů pro kategoriální proměnné. Tak by mohly být ověřeny vztahy mezi prediktory a kovariátami navzájem, tedy dozvěděli bychom se, které z prediktorů jsou vzájemně provázané a které jsou významnější než jiné. Kovariáty by mohly být přímo kontrolovány, a to ve všech testovaných vztazích. Za další by takový postup vyřešil metodologicky sporné množství testů prováděné na stejných datech bez korekce na mnohočetné testování. A v neposlední řadě by takový typ analýzy generoval mnohem přehlednější výstupy.

Druhá námitka se týká způsobu interpretace vlastních zjištění. Navzdory tomu, že autorka sama upozorňuje v metodologické části, že její práce má korelační podobu, má tendenci poměrně silně

interpretovat v závěru výsledky kauzálním způsobem – jako protektivní důsledek párové konzumace pornografie. Domnívám se, že v tom interpretačně zachází až příliš daleko, k čemuž ji výsledky neopravňují. Když opomenou to, že se místy nechává strhnout k závěrům, na které ani nemá data (pornografie je inspirace k prozkoumávání sexuálních fantazí, ale nikoli únik z reality), hlavním problémem je neoprávněné kauzální usuzování, tedy tendence vidět konzumaci pornografie jako příčinu a zbylé testované proměnné jako důsledky. Výsledky by přitom mohly znamenat stejně dobře pravý opak, a to že páry, které jsou relativně spokojené a současně mají poměrně vysokou sexuální touhu (a bylo by mimochodem mimořádně zajímavé vědět, například z nějakého komplexního modelu, jaký mají tyto prediktory vztah mezi sebou), ale především spolu otevřeně komunikují a rádi experimentují (opět by bylo zajímavé sledovat vztah těchto prediktorů mezi sebou současně s jejich vlivem na vysvětlující proměnnou), mají větší tendenci vyhledávat pornografii a konzumovat ji společně. Tedy všechny zjištěné efekty nemusí být vůbec naměřené proto, že by konzumace pornografie měla na cokoli jakýkoli vliv.

Třetí námitka se týká výběrového souboru. Ten má dvě části, soubor jednotlivců a soubor párů. Ačkoli souhlasím, že studování párů má četné výhody, například z hlediska reliability získaných dat, toto v práci nenacházím nikde diskutováno. Zahrnutí souboru párů působí nadbytečně, důvody pro připojení tohoto vzorku nejsou srozumitelné. V textu se objevují zdůvodnění jako „Individual data could also be a disadvantage“. V čem nevýhoda spočívá? Jsou data jednotlivců málo spolehlivá? V čem? Jak to párová data řeší? Přiznávám, že jsem čekala, že bude autorka pracovat s inkonzistencemi mezi odpovědmi partnerů, které by mohly být například využity k odhadu spolehlivosti použitých nástrojů. Anebo budou odpovědi mužů a žen vstupovat do analýz jako odlišné prediktory (což umožňují dyadické modely, které jsou na to dělané). Bohužel ale místo toho byly vyhodnocovány průměry odpovědí pro pár.

Konečně se domnívám, že při případné další snaze o publikování výstupů by se mohlo ukázat jako problém, že použité škály nemají žádná standardní měřítka kvality, o která by se bylo možné opřít. Validita je snad zajištěna vysokou přímostí otázek vzhledem ke konstruktům, které měří. Avšak chybí jakékoli ověření reliability použitých nástrojů a škál.

Další poznámky, které uvádím, jsou méně významné. V metodologické části bych považovala za přehlednější uvést informace o věkovém a jiném omezení vstupu do dotazníku v kapitole Participant a lépe tato omezení zdůvodnit. Vzhledem k množství testů měla být nejspíše provedena korekce pro mnohočetné testování na stejných datech. Výsledky jsou také poměrně zahlcující, i při stávajících statistických postupech by bylo pravděpodobně prospěšné převést je z větší části do tabulkové či grafické podoby. Možná i proto se dále podle mého názoru samotné autorce zcela nepodařilo všechny výsledky správně interpretovat. Některé byly až téměř ignorovány, na jiné se snad zapomnělo. Například vliv interakce pohlaví-konzumace pornografie na komunikaci, kterou autorka opomíjí s tím, že se žádný vliv pohlaví na komunikaci nenašel. Drobnou výhradu mám také vůči způsobu interpretace testů zahrnujících interakce s moderátory. Ty autorka v diskuzi zmiňuje jako faktory, které mohly ovlivnit výsledky. Její vlastní výpočty by ale měly rozhodnout, zda moderátory výsledky skutečně ovlivňují nebo ne a dokonce jak.

Vzhledem ke kvalitám práce, které převažují nad slabinami, práci doporučuji k obhajobě a navrhuji hodnocení prospěla.